

Notitie 'Van Regionaal Energieakkoord Holland Rijnland naar Regionale Energiestrategie (RES) Holland Rijnland'

Datum: 11 september 2019

De Stuurgroep heeft op 5 september een vorige versie van deze notitie besproken en daarbij het volgende besloten:

Beslispunten:

- Uit te gaan van het ambitieniveau uit het Energieakkoord als basis bij de verdere voorbereiding en uitwerking van de RES
- Duurzame mobiliteit op te nemen in de RES, ook al is het geen verplicht onderdeel (staat als thema wel in ons Regionaal Energieakkoord)
- De governance als volgt uit te werken:
 - De huidige Stuurgroep als basis te nemen en in elk geval uit te breiden met netwerkbeheerder Liander
 - Andere stakeholders een rol te geven in de nog op te richten Programmaraad die een sterk adviserende functie krijgt en nauw betrokken zal zijn bij de uitvoering. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de hiervoor te banderen partijen
 - De volksvertegenwoordigers te betrekken via een op te richten regionale adviescommissie of – wanneer hier weinig draagvlak voor is – intensief te informeren en te betrekken
- Akkoord te gaan met de globale planning voor de RES Holland Rijnland voor de komende anderhalf jaar na ondertekening van het nationale Klimaatakkoord (naar verwachting eind november/begin december 2019)

Routing van deze notitie:

- Colleges: najaar, via begeleidende informerende brief
- Raden: najaar, via begeleidende informerende brief

De provincie heeft een nieuw coalitieprogramma. Daarin staat ook het nodige over de energietransitie die van invloed kan zijn op onze RES. De consequenties daarvan zijn op dit moment nog niet helder en zodoende nog niet verwerkt in deze notitie. In de Stuurgroep is de lijn gekozen dat wij uit blijven gaan van eigen ambities en in ieder geval aan de slag blijven met de uitvoeringslijnen Warmte, Duurzame Mobiliteit, Energiebesparing en Zon op daken. De onzekerheid bestaat vooral vooral over duurzame opwekking bij de uitvoeringslijn Energie en Ruimte.

Een eerste gesprek met de gedeputeerde hierover vindt plaats op 11 september in een overleg met alle bestuurlijke RES trekkers in Zuid-Holland en de nieuwe gedeputeerde energietransitie, Berend Potjer. Liesbeth Spies geeft een terugkoppeling in het Portefeuillehoudersoverleg.

1 Inleiding en context

1.1 Achtergrond

De regio Holland Rijnland werkt aan de uitvoering van het Regionale Energieakkoord uit 2017. Als vooruitstrevende regio met een eigen ambitie is Holland Rijnland toonaangevend bezig om een energieneutrale regio te worden. Het verder uitwerken en invullen van de ambitie vraagt om focus en samenhang in de activiteiten, hetgeen nadrukkelijk grotendeels al in gang is gezet.

Dit doet zich voor tegen de achtergrond van ontwikkelingen op landelijk niveau rondom het Klimaatakkoord. Als onderdeel hiervan krijgt de Regionale Energiestrategie (RES) een belangrijke positie: een plan dat richting geeft aan een deel van de ambities van het klimaatakkoord. De RES vormt een bouwsteen voor het uiteindelijke omgevingsbeleid dat het formele instrumentarium vormt dat de uitkomsten verankert.

Alle gemeentes in Nederland zijn in dat kader onderdeel van een RES-regio. Holland Rijnland is ook een RES-regio en het Energieakkoord van Holland Rijnland voorziet reeds in relevante onderdelen van de RES.

De bijdrage vanuit het nationale programma RES (NP RES) kan de komende drie jaar een relevante jaarlijkse bijdrage aan kennis, inspiratie en (proces)middelen vormen. Naar verwachting geldt hierbij de voorwaarde dat de regio een RES maakt en oplevert, geënt op de hiervoor ontwikkelde handreiking van het NP RES. Inschatting (op basis van [handreiking RES](#) van het NP RES) leert dat het huidige Energieakkoord op onderdelen aanvulling vraagt om als volwaardige RES gezien te kunnen worden. Hierbij kan door slim inrichten en prioriteren van werkzaamheden dit gat deels gedicht worden, onafhankelijk van de komst van het Klimaatakkoord en de RES.

Het landelijke Klimaatakkoord is reeds onderschreven door het Rijk. De partners IPO, UvW en IPO leggen het akkoord nog voor aan hun achterban. Voor de VNG gebeurt dat in een buitengewone vergadering van de VNG op 29 november 2019.

1.2 Ambities uit het Regionale Energieakkoord staan

In het Regionaal Energieakkoord (zie bijlage 1) staan een aantal ambities. Die blijven staan en zijn het vertrekpunt voor de RES. Kort gezegd gaat het om de volgende ambities:

- Energieneutrale regio in 2050 (80% duurzame opwek in eigen regio)
- 30% besparing in 2050 ten opzichte van 2015
- Voor 2025 is ingezet op:
 - o 2,5 PJ besparing
 - o 2,5 PJ opwek van duurzame energie
 - o Inzet op warmtetransitie in de regio (aardgasvrij)
 - o Stimuleren van , alternatieve vormen van duurzaam opgewekte energie (naast zon en wind)

Uitvoering hiervan is in onze regio geregeld via het Uitvoeringsprogramma (2018 en 2019) en vindt plaats langs vijf uitvoeringslijnen: Energie en Ruimte, Warmte, Energiebesparing, Zon op daken en Duurzame Mobiliteit.

De handreiking RES gaat vooral in op de opgaven voor de gebouwde omgeving (Warmte) en voor elektriciteit (Ruimte en energie en Zon op daken). Of er ook ambities gesteld worden ten aanzien van andere thema's wordt aan de regio's overgelaten. In bijlage 2 treft u een analyse van de ambities in het Klimaatakkoord ten opzichte van de ambities van het Regionaal Energieakkoord. Belangrijkste conclusie die op basis van deze, eerste analyse valt te trekken is dat het ambitieniveau niet omhoog

heeft ten aanzien van ons eerder gesloten akkoord maar dat er op onderdelen eerder een herijking of herberekening gedaan moet worden en dat er sprake is van een andere fasering.

Een belangwekkende ontwikkeling is het recent (eind augustus) verschijnen van het provinciale coalitieakkoord *Elke dag beter. Zuid-Holland*. De provincie streeft naar energieneutraliteit. En heeft een voorkeur voor duurzame opwek door middel van zonnepanelen. In het akkoord staat ook het volgende te lezen: “Energieopwekking uit wind op land heeft onze laatste voorkeur. Wij actualiseren onze plaatsingsvisie voor windmolens met de volgende voorwaarden: er is lokaal draagvlak; windmolens worden opgesteld in lijnopstelling langs infrastructuur en grote open wateren; geen plaatsing in het Groene Hart, Hoeksche Waard, Midden-Delfland en natuurgebieden en omwonenden moeten kunnen meedelen in de opbrengsten van windmolens. Daarbij laat de provincie ruimte om te onderzoeken of bestaande locaties – zoals vastgelegd in ons omgevingsbeleid – kunnen worden uitgebreid. Met het Rijk en provincies gaan wij in overleg hoe wij gezamenlijk die duurzame elektriciteitsdoelstellingen voor de lange termijn halen”. De komende periode dient nagegaan te worden wat dit betekent voor de realisatie van onze ambities.

2 Doel en afbakening

2.1 Doel van dit plan

Dit plan beschrijft de manier waarop de komende periode concreter invulling wordt gegeven aan de (regionale) activiteiten rondom de energietransitie. Het verwoordt het gezamenlijke beeld van regiopartijen uit het Energieakkoord over wat ze op welke manier wil gaan doen. Vertrekpunt voor ambitie en activiteiten hierbij is, zoals hiervoor aangegeven, het bestaande Regionale Energieakkoord Holland Rijnland.

Dit plan is opgesteld om aan te geven hoe we met zijn allen willen komen van een gedragen Regionaal Energieakkoord naar een gedragen RES. Wat ontbreekt er nog? Welke bouwstenen zijn er nog nodig? Welke stappen moeten we hiervoor nog maken? En hoe organiseren we dit gezamenlijk? De ambitie en vooruitstrevendheid van de regio is en blijft hoog. Ook de bestaande uitvoeringslijnen blijven hiermee overeind. De focus op het ‘hoe’ en ‘wat’ ligt vast in het Energieakkoord Holland Rijnland.

2.2 Afbakening en focus

Voor wat betreft de inhoudelijke afbakening geldt dat deze het bestaande Regionale Energieakkoord aanhoudt. Ook de regionale ambitie als vertrekpunt ligt hierin vast. Deze notitie gaat daarmee vooral in op het ‘hoe’ van effectieve verdere uitwerking en uitvoering. Dit betekent ook dat deze notitie nadrukkelijk meer bedoeld is als vertrekpunt voor onderlinge samenhang en benodigde samenwerking en niet zozeer als programma- of projectbeheersingsplan.

Deze notitie omvat de bestuurlijk relevante aspecten van de regionale aanpak van de energietransitie: de afstemming tussen regionale en lokale activiteiten is hierin een voornaam onderwerp. Denk hierbij aan het samenspel tussen regionaal en lokaal rondom bijvoorbeeld planvorming, participatie, besluitvorming en evt. uitvoering.

Hierbij richten we de activiteiten zo veel als mogelijk in zodat ze voldoen aan de ‘eisen’ zoals gesteld in de Handreiking RES, zodat we als regio RES-bestendig zijn.

3 Benodigde aanvullende, inhoudelijke bouwstenen voor RES Holland Rijnland

Een RES Holland Rijnland op basis van het Energieakkoord vraagt om een aantal aanvullende zaken en acties. Mede op basis van consultatie van het PHO+ van 22 mei jl is de volgende lijst van bouwstenen (werkzaamheden en activiteiten, waarvan de resultaten straks een plek krijgen in de RES) bepaald:

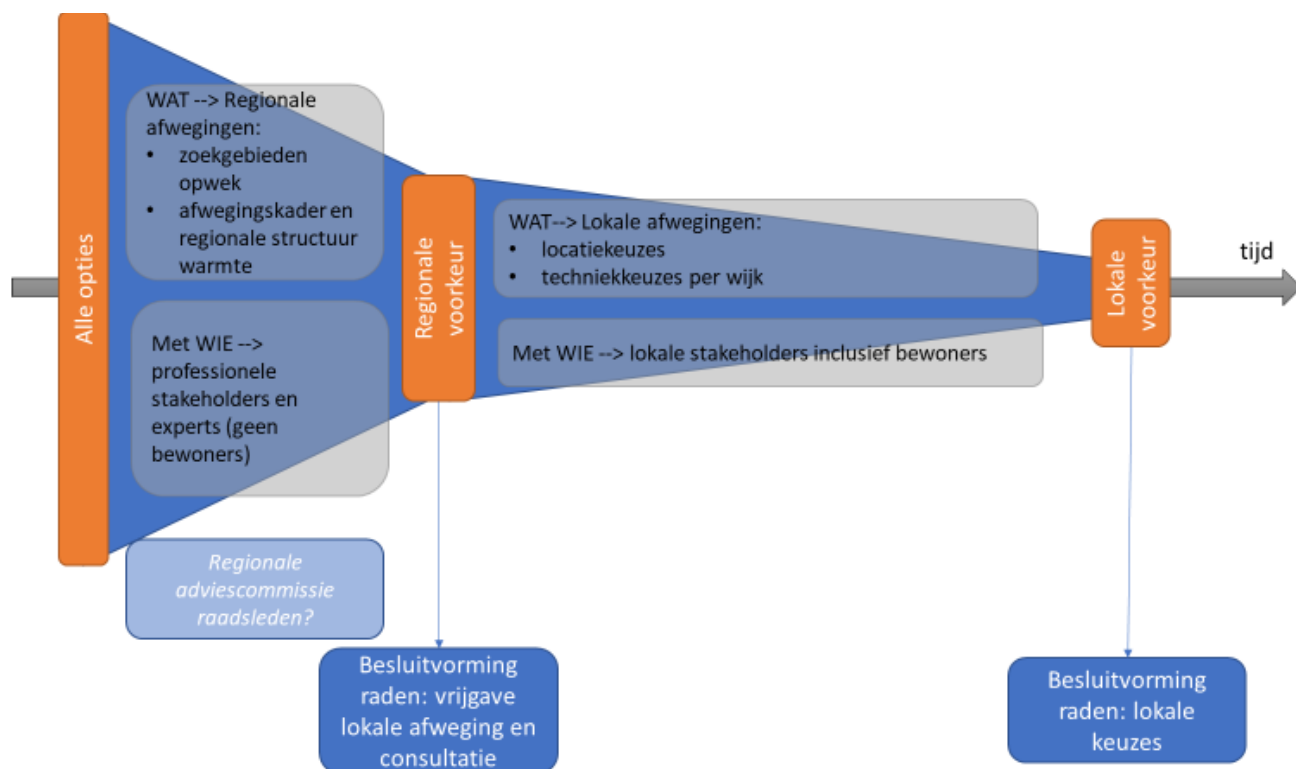
- *Actualisatie van basisgegevens:* Actualiseren en waar nodig nader specificeren van de gegevens die de basis vormen voor de ambitie en plannen (nu wordt gewerkt op basis van de Posad studie uit 2016): vraag (afname, voorzien gebruik) en aanbod (bronnen, potentie) van energie, nu en tot 2050. Hiermee kan ook:
 - een aanscherping van de afbakening worden doorgevoerd (kan in lijn met RES) rondom mobiliteit, landbouw en industrie. In dit kader kan deels mogelijk gebruik worden gemaakt van de gegevens die vanuit het NP RES beschikbaar worden gesteld.
 Inmiddels is de opdracht hiervoor verstrekt aan bureau Quintel. Dit bureau zal eind van het jaar de geactualiseerde basisgegevens aanleveren en ook een aanzet doen voor een aantal bouwstenen, die behulpzaam kunnen zijn bij de uitwerking van de RES
- *Ambities vertalen naar RES-jaartallen:* De RES vraagt om een aanbod/plan dat zich richt op 2030. Ten opzichte van het Energieakkoord van Holland Rijnland vraagt dat een vertaling van de bestaande ambities van 2025 en 2050.
- *Studie regionale Warmtevoorziening:* Verkennen, voorbereiden en waar wenselijk uitwerken van de (keuzes in de) warmtevoorziening van de gebouwde omgeving op regionaal niveau en het samenspel met het lokale niveau. Dit vormt tevens het product dat als 'Regionale Structuur Warmte' gevraagd wordt als onderdeel van de RES. De werkzaamheden om dit onderdeel tot stand te brengen zijn voor de zomer in gang gezet (opdracht aan APPM en CE Delft voor een Verkenning Regionale Structuur Warmte)
- *Concretisering van de locaties voor duurzame opwek:* Gericht op:
 - ruimtelijke inpassing (zoekgebieden of locaties) voor de opwek van de 2,5 PJ per 2025. Dit is in gang gezet, met infrastructuur als eerste zoekrichting
 - ruimtelijk afweging (zoekgebieden) voor de aanvullende 4,4 PJ per 2050. Dit vraagt om een breder afweging(skader) rondom draagvlak, kosteneffectiviteit en ruimtelijke kwaliteit/inpassing. Onderdeel hiervan is ook het (in samenspraak met Liander) in beeld krijgen van de effecten op de elektriciteitsinfrastructuur. Dit is tevens nodig om een integrale ruimtelijke afweging te kunnen maken rondom de verschillende claims, van belang in het kader van de omgevingsvisies.
- *Sociaal-economische principes doorontwikkelen naar kaders:* Dit betreft het zorgen voor een gelijk speelveld en betrokkenheid (participatie) van omwonenden binnen de regio bij het ontwikkelen van de duurzame opwek van elektriciteit.
- *Zon op dak:* Bij actualisatie van de basisgegevens kijken naar de aannames hier achter. Vanuit de RES wordt er vanuit gegaan dat wij alle geschikte daken vol hebben met zonnepanelen in 2030. Daar zijn nog flinke vraagtekens bij te zetten omdat wij hier als overheden nauwelijks over gaan en slechts kunnen stimuleren. Dit willen we randvoorwaardelijk opnemen in de RES. En daarin ook aangeven wat wij nodig hebben om dit doel te bereiken. Landelijk wordt er momenteel ook gewerkt aan beleidsinstrumenten om dit tot stand te brengen.

4 Procesaanpak

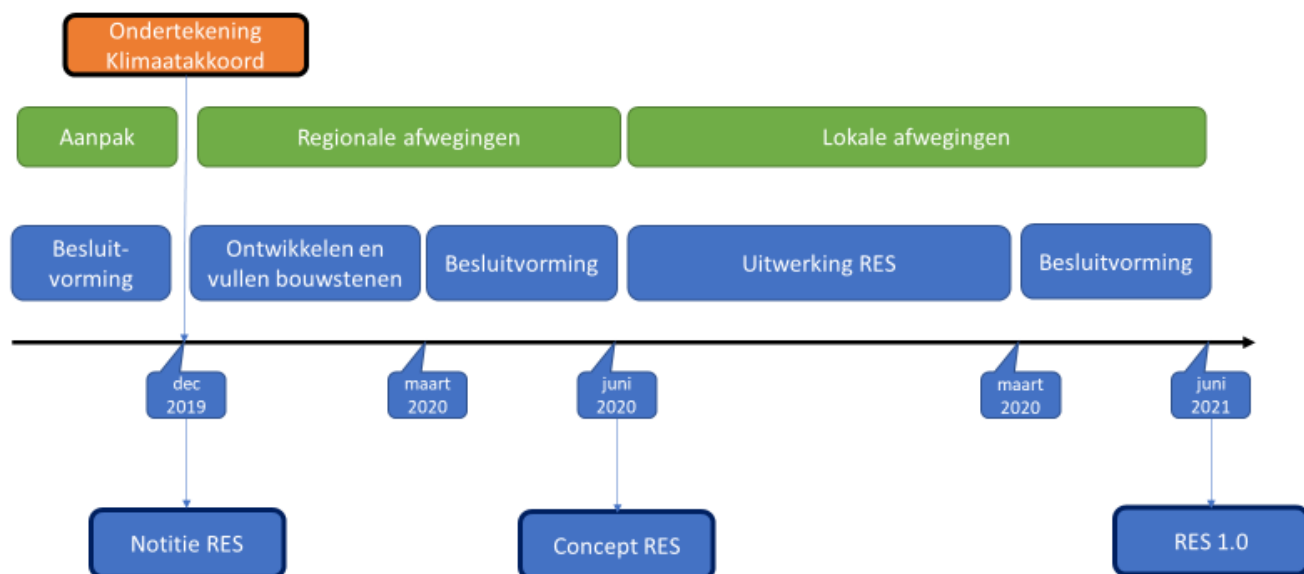
4.1 Besluitvorming en participatie

- De RES wordt opgesteld door de regio, maar de gemeenteraden zijn uiteindelijk de beslissende instanties die de RES vaststellen. Daarbij geldt dat de RES op zijn beurt een bouwsteen is van het omgevingsinstrumentarium, waarin de afspraken daadwerkelijk tot kaders worden. Het is dan ook zaak om, vooruitlopend op de uiteindelijke besluitvorming, de raden zo goed mogelijk te betrekken in het proces
- Vooruitlopend hierop geldt dat de Stuurgroep, het PHO en evt. het regionale DB en AB voor de regionale aangelegenheden een voorbereidende rol hebben. Zij geven regionale afwegingen vrij ten behoeve van lokale besluitvorming in de raden, via de colleges.
- Onderscheid wordt gemaakt tussen:
 - enerzijds regionale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen initieel invulling door betrokkenheid van experts en professionals: denk aan ambtelijk experts, professionele stakeholders uit de sector, georganiseerde belanghebbenden op regionale schaal. Daarna komen die onderwerpen eerst op de regionale bestuurstafel en daarna op de lokale. Dit zijn activiteiten die op regionale schaal gecoördineerd worden. Hierbij valt te denken aan de wenselijkheid van een regionale warmtestructuur, zoekgebieden voor opwek of opslag, afspraken over de verdeling van gedeelde bronnen,
 - anderzijds lokale vragen, keuzes en afwegingen. Deze krijgen nadrukkelijk ook invulling door betrokkenheid van bewoners, lokale bedrijfsleven. Dit zijn activiteiten die op lokale schaal gecoördineerd worden. Dit gaat bijvoorbeeld over locatiekeuzes, lokale warmtevisies en -transitieplannen en lokale participatietrajecten.
- Waar mogelijk combineren we onderwerpen wanneer we stakeholders betrekken. Dat betekent dat we zo mogelijk gesprekken/participatie rondom duurzame opwek (bijvoorbeeld wind en zon) combineren met die over warmtevoorziening. Maar zo mogelijk ook met bredere ruimtelijke claims (denk aan woningen, bedrijven, recreatie, natuur, etc.).

De hoofdlijn van het te doorlopen proces voor in elk geval Energie en Ruimte (en daarmee Elektriciteit) en Warmte kan als volgt schematisch worden weergegeven.

4.2 Stappenplan en planning

Op hoofdlijnen ziet de planning er uit als in bovenstaand schema. Hierbij zijn de bepalende / vaste momenten ingegeven door de ondertekening van het Klimaatakkoord (naar verwachting oktober 2019).

Na vaststelling van de aanpak in colleges en raden, komen – in lijn met de principes zoals verwoord in 4.1 – twee hoofdfases aan de orde. De eerste leidt tot de concept RES, waarbij de focus vooral ligt op de regionale afwegingen (waarbij nadrukkelijk de lokale overheden een rol en input hebben). De tweede fase leidt tot een RES 1.0, waarin ook de lokale afwegingen doorvertaald zijn. Beide fases kennen hun eigen besluitvormingstraject, waarin de lokale besturen besluitvormend zijn. De te volgen lijn hierbij is Stuurgroep → PHO+ → college/dagelijkse bestuur → raad/algemeen bestuur.

4.2.1 Concept RES – Regionale afwegingen

Als eerste kan de invulling van de bouwstenen - zoals genoemd in hoofdstuk 3 - plaatsvinden. Dat gebeurt parallel aan de al lopende ('reguliere') activiteiten in het kader van de uitvoering van het Energieakkoord. Ook de studie die Quintel momenteel voor ons uitvoert levert nog meer informatie op voor mogelijke bouwstenen. Eind van het jaar zal een aanscherpte lijst met bouwstenen verschijnen en in het RES-proces vervolgens verder uit worden gewerkt.

Algemeen:

- Actualisatie basisgegevens regio (door bureau Quintel)

Warmte:

- Afwegingskader warmte: op basis van gezamenlijke realistische inschatting van bronnen voor warmte ontwikkelen van spelregels voor toe- en verdeling van warmte over afnemers binnen de regio, inclusief aspecten netcapaciteit, markt en eigenaarschap
- Regionale structuur warmte: de verkenning die nu loopt moet leiden tot een zgn. Regionale Structuur Warmte, als onderdeel van de RES

Ruimte en Elektriciteit:

- Zoekgebieden hernieuwbare opwek (vanuit eerste zoekrichting korte termijn langs infrastructuur)
- Afwegingskader duurzame opwek: met daarin aandacht voor ruimtelijke kwaliteit, netcapaciteit, markt, andere functies en draagvlak
- Uitgewerkte regionale sociaal-economische kaders (obv bestaande principes)

Besparing:

- Afspraken maken (convenant/green deal) met doelgroepen over besparing, zoals bedrijven en woningbouwcorporaties

Zon op dak:

- Stimuleren van meer zon op dak via o.a. kennisuitwisseling en het organiseren van bijeenkomsten met doelgroepen (o.a. bedrijven)

Mobiliteit:

- Regionale duurzaamheidsambities ten aanzien van mobiliteit vastleggen via o.a. de RES (in ieder geval in relatie tot elektriciteit maar ook breder, ten aanzien van het verduurzamen van mobiliteit)

4.2.2 RES 1.0 – Lokale afwegingen

Na vrijgave van de Concept RES kan deze lokaal worden uitgewerkt en afgestemd.

Algemeen:

- lokale invulling en uitwerking en (gelijktijdig) uitvoering
- belangrijk aspect hierbij is communicatie richting de inwoners

Warmte:

- Keuzen over te gebruiken bronnen en de rol van de gemeente in de toekomstige warmtevoorziening
- Doorvertaling en afstemming met (vorming van) de transitievisie warmte per gemeente

Ruimte en Elektriciteit:

- Specificeren, selecteren en invullen (voorwaarden) zoekgebieden
- De regionale, sociaal-economische kaders worden op lokaal niveau vastgesteld

Besparing (voornamelijk gericht op inwoners):

- Wijkaanpakken
- Fysiek duurzaam loket
- Duurzaamheidsfondsen

- Energieambassadeurs

Zon op dak:

- Uitvoering van gerichte acties voor doelgroepen en inwoners

Mobiliteit:

- uitwerking van regionaal aangedragen deelproducten in lokale plannen: o.a. beleid en uitvoering ten aanzien van laadpalen, autodelen, emissieloos openbaar vervoer en doelgroepenvervoer

5 Organisatie: Regio en gemeenten, andere stakeholders

De RES vraagt om samenwerking van gemeenten, provincie, waterschappen, gemeenten, de netbeheerders, het bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en burgerinitiatieven om tot gezamenlijk gedragen keuzes te komen. Meer specifiek vraagt de RES volgens de eerdere genoemde handreiking om een regionale Stuurgroep die gezamenlijk besluiten neemt over de RES. Gedachte hierachter is dat de opgave niet alleen een publieke is, en zeker richting concretere plannen en uitvoering (investeringen) ook sterk gedragen wordt door maatschappelijke en private partijen.

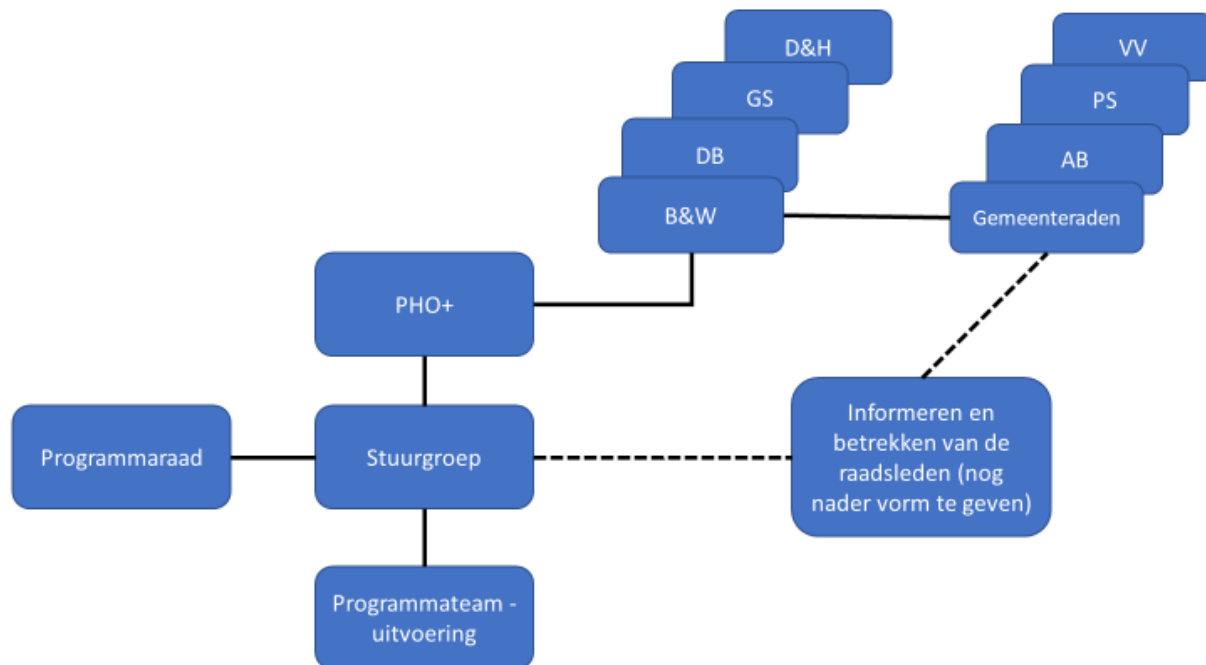
In de huidige praktijk van het Energieakkoord worden deze niet-publieke partijen in onze regio betrokken bij de voorbereiding en ontwikkeling van plannen. Ten opzichte van de huidige werkwijze vanuit het Energieakkoord vraagt de RES om aanpassing van de betrokkenheid van partijen.

Het voorstel is om naast de bestaande stuurgroep – vergelijkbaar met het organisatiemodel van de RES in de regio Drechtsteden - een Programmaraad in het leven te roepen. Hierin zijn de breder betrokkenen partijen vertegenwoordigd. De Programmaraad heeft een adviserende rol heeft in de planvorming rondom de energietransitie. Deze kan in een latere instantie ook optreden als een 'borgingscommissie', die in gezamenlijkheid de voortgang van o.m. de realisatie monitort en zo nodig aanpassingen agendeert.

De aard, omvang en impact van de RES en intensieve (besluitvormings)proces om hiertoe te komen, vragen om slimme en effectieve betrokkenheid van de publieke partijen. De gemeenteraden zijn besluitvormend. Tegelijkertijd bestaat behoefte om gedurende de ontwikkeling van de RES gericht en op gezette tijden vertegenwoordigers te kunnen consulteren. Een van de opties is om een Raadsadviescommissie RES in het leven te roepen. Dit met het doel om een groep van vertegenwoordigende raads-, staten - en Verenigde Vergadering (VV) -leden uit de regio gericht te kunnen betrekken bij regionale aangelegenheden en afwegingen die worden voorbereid. Een andere mogelijkheid zou zijn dat enkele raadsleden deel uit maken van de Programmaraad. Wanneer niet wordt gekozen voor een dergelijke vorm maar uitgegaan wordt voor het beter informeren en betrekken van de volksvertegenwoordigers, dan zou op dat vlak gekeken moeten worden naar een vaste informatievoorziening via (digitale) nieuwsbrief of de website (www.wijzijnon.nl).

Bij elkaar zien we voor onze regio een model voor ons waarin de publieke belangen, de ambitievorming en de sturing plaats vindt in een Stuurgroep met daarin vooral publieke bestuurders. In de Programmaraad, die een adviserende rol heeft naar de Stuurgroep, zitten alle betrokken stakeholders. De Programmaraad heeft daarnaast een belangrijke rol in de uitvoering en borging van de diverse uitvoeringslijnen. In bijlage 3 wordt een voorstel gedaan voor de te

Hieronder wordt dit uitgewerkt in een schema:

6 Kosten

Vanuit het NP RES krijgt elke RES regio een financiële bijdrage (voor 2019, 2020 en 2021) voor de uitwerking van de RES. De verdeling daarvan vindt plaats volgens een – binnen het Nationaal Programma RES vastgestelde – verdeelsleutel. Voor onze regio zal de bijdrage iets meer dan 4 ton per jaar bedragen. Naar verwachting zal dit bedrag in het najaar in een keer over worden gemaakt. De regio moet hiervoor een gemeente of provincie aanwijzen die als kassier kan fungeren; de regio zelf is hiertoe niet gemachtigd. De gemeente Alphen aan den Rijn fungeert daarom als ontvangende organisatie.

Binnen de huidige uitvoeringsstructuur van het Regionaal Energieakkoord is al rekening gehouden met een financiële bijdrage per gemeenten en een bijdrage door de overige partners, om het huidige uitvoeringsprogramma uit te kunnen voeren. Met deze RES bijdrage kunnen we de extra bouwstenen bekostigen. Wanneer het Klimaatakkoord ondertekend wordt, en dus duidelijk is dat er een RES gaat komen inclusief de financiering, volgt er een aangepaste begroting.

Bijlagen:

1. *Energieakkoord Holland Rijnland*
2. *Analyse Klimaatakkoord en Energieakkoord Holland Rijnland*
3. *Inventarisatie van mogelijk te benaderen partijen voor de Programmaraad*